

MANEVİ DEĞERLERİN KAZANIMINDA SOSYAL VE KÜLTÜREL FAALİYETLERİN ETKİSİ ÖLÇEĞİ: GEÇERLİK VE GÜVENİRLİK ÇALIŞMASI

Ahmet KOÇ*
Yusuf BUDAK**

Makale Bilgisi

Makale Türü: Araştırma Makalesi, **Geliş Tarihi:** 20 Haziran 2020, **Kabul Tarihi:** 18 Eylül 2020, **Yayın Tarihi:** 31 Mart 2021, **Atıf:** Koç, Ahmet, Budak, Yusuf. "Manevi Değerlerin Kazanımında Sosyal Ve Kültürel Faaliyetlerin Etkisi Ölçeği: Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması". *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi* 21/1 (Mart 2021): 323-349.

<https://doi.org/10.33415/daad.755617>

Article Information

Article Types: Research Article, **Received:** 20 June 2020, **Accepted:** 18 September 2020, **Published:** 31 March 2021, **Cite as:** Koç, Ahmet, Budak, Yusuf. "Scale of the Effect of Social and Cultural Activities on the Gain of Spiritual Values: Validity and Reliability Study". *Journal of Academic Research in Religious Sciences* 21/1 (March 2021): 323-349.

<https://doi.org/10.33415/daad.755617>

Öz

Bu araştırmanın amacı, ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerinin değerler eğitimi kapsamında yaptıkları sosyal ve kültürel faaliyetlerin manevi değerler kazanımlarına etkisini belirlemek için bir ölçek geliştirmektir. Değerler eğitimi kapsamında gezi, yarışma, izcilik, kitap okuma, seminer, konferans, kamp vb. pek çok faaliyet yürütülmektedir. Sosyal ve kültürel faaliyetlerin, hedef değerlerin kazanımında ne ölçüde etkili olduğunu belirlemek önem arz etmektedir. 2020 yılında İstanbul'da gerçekleştirilen bu araştırmaya toplam 755 öğrenci katılmıştır. Ölçeğin KMO değeri 0,947; Barlett testine göre kay kare değeri anlamlıdır. Açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucu ölçeğin 18 madde ve üç faktörden oluştuğu, toplam varyansın %66,6'sını açıkladığı belirlenmiştir. Dürüstlük ve sorumluluk, sabır ve saygı, yardımseverlik isimleri verilen faktörlerin yük değerlerinin 0,55-0,82 ara-

* Dr. Öğretim Görevlisi, Hitit Üniversitesi, ahmetkoc@hitit.edu.tr, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-6165-4401>

** Dr., yusufbudak75@gmail.com, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-9734-8112>

sında değiştiği tespit edilmiştir. Doğrulatory faktör analizi (DFA) aşamasında, $X^2=2,64$ ve $RMSEA=0,078$ olduğu görölmüştür. Diğer uyum indeksleri olan $NFI=0,97$, $NNFI=0,98$, $CFI=0,98$, $RFI=0,96$, $RMR=0,060$, $SRMR=0,046$ ve $IFI=0,98$ olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, ölçeğin yapı uyumunun iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Cronbach's Alpha katsayısı ölçeğin tümü için 0,949, faktörler için sırasıyla 0,929, 0,865 ve 0,842 olarak ortaya çıkmıştır. Ölçeğin yüksek düzeyde güvenilirliğe ve maddelerin iç tutarlılığa sahip olduğu belirlenmiştir. Buna göre ölçeğin, sosyal ve kültürel faaliyetlerin, manevi değerlerin kazanılmasına yaptığı etkiyi ölçmek amacıyla uygulanabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

Anahtar Kelimeler: Din Eğitimi, Değerler Eğitimi, Manevi Değerler, Sosyal Etkinlik, Ölçek.

Scale of the Effect of Social and Cultural Activities on the Gain of Spiritual Values: Validity and Reliability Study

Abstract

This work aims to establish a scale to assess the amount of impact of social and cultural activities performed by primary, secondary and high school students have on spiritual values gains. Within the scope of values education, travel, contest, scouting, reading books, seminars, conferences, camps etc. many activities are carried out. Determining how much social and cultural activities affect the progress of achieving target values is highly important. In the research that was conducted in Istanbul in 2020, 755 students participated. The KMO value of the scale is 0.947; because of the Barlett test, the chi square value is significant. Because of the exploratory factor analysis (AFA), it was concluded that the scale was made of 18 items and 3 factors, and explained 66.6% of the total variance. It was determined that the load values of the factors named honesty and responsibility, patience and respect, helpfulness ranged between 0.55-0.82. In the confirmatory factor analysis (CFA) phase, it was seen that $X^2=2.64$ and $RMSEA=0.078$. Other fit indices, $NFI=0.97$, $NNFI=0.98$, $CFI=0.98$, $RFI=0.96$, $RMR=0.060$, $SRMR=0.046$ and $IFI=0.98$. These values show that the scale's structure fit is good. Cronbach's Alpha coefficient was 0.949 for the entire scale, and 0.929, 0.865 and 0.842 for the factors, respectively. It was determined that the scale was highly reliable and the items included in the scale was highly internally consistent. Accordingly, it is apparent that the scale is a valid and reliable measurement tool that can be applied to measure the impact of social and cultural activities on the acquisition of spiritual values.

Keywords: Religious Education, Values Education, Spiritual Values, Social Activity, Scale.

Giriş

Eğitim, toplumun idealine yönelik hem evrensel hem de kültüre has olan değerleri öğrencilere aktarmada önemli rol oynar. Okulların önemli bir görevi de kültür ve değer aktarımında programlarında açık veya örtük olarak yerini bulan değerleri öğretmek, öę-

rencileri bu değerler çerçevesinde hayata hazırlamak, onların ahlaki gelişimine katkıda bulunmak, çocukların ve gençlerin karakter ve kimlik oluşumunu olumlu yönde etkilemektir.¹ Okul etkinlikleri kapsamında yaşanan her şey bir eğitim sürecini içermektedir. Genel olarak etkisi örtük öğrenme çerçevesinde değerlendirilen bu etkinliklerin hem akademik açıdan hem de değerler eğitimi açısından öğrencilere birçok faydası olmaktadır.²

Bu çalışma ilköğretim, ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrencilerin değerler eğitimi kapsamında yaptıkları sosyal ve kültürel faaliyetlerin manevi değerler eğitimi üzerindeki kazanımlarına etkisini belirleyecek bir ölçek geliştirmek amacıyla yapılmıştır.

Değer Kavramı

Değer sözlükte, “bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeyin değdiği karşılık-kıymet, bir ulusun sahip olduğu sosyal, kültürel, ekonomik ve bilimsel değerlerini kapsayan maddi ve manevi öğelerin bütünü” olarak tanımlanmaktadır.³ Manevi değer, “insanın ruhunda yaratılıştan var olan ve evrensel olarak ruhun derinliklerinden ortaya çıkan ama eğitilmesi gereken ilkeler” olarak tanımlanmaktadır.⁴ Bireysel manada değer, bireyin hayat gayesini ortaya koyan ve tüm yaşamında ona kılavuzluk yapan inançlar ve tutumlardır.⁵ Toplumsal anlamda ise değer, toplumun faydalı ve doğru olduğunu kabul ettiği yerleşmiş davranış kurallarıdır.⁶ Millettin mayasını meydana getiren değerler, toplumda yerleşmiş ve kök salmış olmalı ve gelecek nesillere nakledilebilmelidir. Bir milletin varlığını devama ettirebilmesi yalnız bu sayede mümkün olabilir.⁷ Değerlerine gereği kadar sahip çıkmayan ve yeni nesillere nakletmede başarısız olan

¹ Nazlı Cihan, “Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye’deki Uygulamaya Bir Bakış”, *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/2 (01 Ocak 2014), 429-436, 435.

² Yusuf Yıldırım, *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 435.

³ Türk Dil Kurumu TDK, “Değer”, *Güncel Türkçe Sözlük* (2020).

⁴ Abdülaziz Yenişol, *Ortaöğretimde Manevi Değerler ve Eğitimi* (İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016), 5.

⁵ Erol Güngör, *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar* (İstanbul: Ötügen Yayınları, 2010).

⁶ Mehmet Zeki Aydın, “Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi” (Değerler Eğitimi Buluşması, Ankara, 2010), 22.

⁷ Mustafa Güçlü, “Türkiye’de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/38 (2015), 720-732, 720.

toplumlar, ahlaklı ve faziletli kişiler yetiştirmek ile içtimaî nizamın sürekliliğini temin etme hususunda birtakım sıkıntılarla karşılaşabilir. Çünkü toplumsal bakımdan değerler, adeta bir binayı ayakta tutan ve o binanın tuğlalarını birbirine kenetleyen çimento gibidir.⁸ Değer, milleti inşa eden yapı taşlarıdır ve milletin mevcudiyetinin kesintiye uğramamasını temin eden öğelerden biridir. Bununla birlikte değerlerin bir diğer özelliği ise millet tarafından inşa edilen bir olgudur.⁹

Değerler Eğitimi

Toplumsal yapımızı önemli ölçüde etkileyebilecek güce sahip olan değerlerin eğitiminin sistemli bir şekilde aktarılması gerektiği, bu nedenle değerler eğitiminin gerekliliği yadsınamaz bir gerçektir. Eğitim uygulayıcılarının ve araştırmacılarının neredeyse tamamı değerler eğitimi verilmesinin bir gereklilik olduğu konusunda görüş birliği içindedirler. Bir milletin istikbalinde müspet değerlerle yetiştirilmiş şahsiyet sahibi bireylerin mühim bir rolü olmaktadır. Bireylerin müspet değerlerle donatılması ise kendiliğinden meydana gelen bir husus değildir. Bu bakımdan, insanların şahsiyetli bir yapıya sahip olmasını temin edebilmek amacıyla değerler eğitiminin yapılması vazgeçilmez bir zorunluluktur. İşte değerler eğitiminin verilmesinde okulların fonksiyonu burada devreye girmektedir.¹⁰ Değerler ve eğitim ilişkisini inceleyen araştırmacılar, eğitimin aslında bizatihi kendisinin değerlere bağlı bir süreç olduğunu ve buna bağlı olarak değerler eğitiminin birincil bir etkinlik alanı olduğunu,¹¹ eğitimin aslında değer yüklü bir etkinlik olduğunu, değerlerin, eğitimin bütün boyutlarına nüfuz ettiğini ve değerlerden bağımsız eğitimin imkânsız olduğunu ifade etmektedirler.¹²

⁸ Kemal Göz, "Toplumsal Değerler Bağlamında Yaşama Hürriyeti", *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 85-101, 86.

⁹ Mehmet Yazıcı, "Değerler ve Sosyal Yapıda Değerlerin Yeri", *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/24 (2014), 209-223, 209.

¹⁰ Mehmet Kurtulmuş vd., "İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar", *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/27 (2014), 281-305, 283.

¹¹ Bill Robb, "What is Values Education - And So What?", *The Journal of Values Education*, 1998, 1-13, 5.

¹² Margit Sutrop, "Can Values Be Taught? The Myth of Value-Free Education", *Trames. Journal of the Humanities and Social Sciences* 19/2 (2015), 189-202, 192.

Değerlerin öğrencilere nasıl kazandırılacağı ile ilgili olarak ise farklı yaklaşımlar geliştirilmiştir.¹³ Değerlerin öğrencilere aktarımı ile uygulanan yaklaşımlar, geleneksel biçimde okullarda sıklıkla uygulanan ve büyük oranda merkezinde öğretmenin yer aldığı yaklaşımlardır. Bunlar; takrir (anlatım), sunum yapma, eğitici soru sorma, tekrar etme ve alıştırma yapma gibi metotlardan oluşmaktadır.¹⁴ Bu yaklaşıma göre, önce öğrencinin öğrenmesi ve kabullenmesi istenen değer bir prensip olarak anlatılır, daha sonra birtakım öğretim stratejileri marifetiyle bu değer benimsenmesi için çalışılır.¹⁵ Bununla birlikte değer eğitiminin, diğer eğitimlerden ayrıştırılarak yapılacak bir eğitim olmadığı, değerlerin satır araları bilgisi ile öğretileceği -örtük bilgi- savunulmaktadır. Buna göre, değerler yüz yüze ilişkilerle öğrenilir. Beraberce yemek yerken öğrenilir. Top oynarken, müzeyi ziyaret ederken, piknik yaparken öğrenilir.¹⁶ Çünkü değerler eğitiminin günlük hayatın bir parçasını oluşturan uygulamalar ve pratikler yoluyla aktarılması en doğru yöntemdir.¹⁷ Bu bağlamda Milli eğitim Bakanlığı tarafından Milli Eğitim Şurası kararlarına dayanılarak uygulamaya konulan “*Değerler Eğitimi Projeleri*” de sınıf içi aktiviteler, okul içi aktiviteler ve aile ile ilgili aktiviteler şeklinde birbirini tamamlayan üç boyutta geliştirilmiştir.¹⁸

Okul içindeki ve dışındaki etkinliklerde amaç, öğrencilerin aktif oldukları, farklı ve çok sayıda duyu organlarını harekete geçirdikleri, yaparak yaşayarak hatta eğlenerek öğrendikleri ortamları oluş-

¹³ Alpaslan Gözler vd., “Değerler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan Akademik Çalışmaların Farklı Değişkenler Göre İncelenmesi”, *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/1 (29 Mart 2020), 224-241, 225.

¹⁴ Bülent Dilmaç, *Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması* (Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007), 34.

¹⁵ Hasan Meydan, “Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme”, *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 93-108, 99.

¹⁶ Ahmet İnam, “Ahmet İnam ile Mülakat: ‘Değerler’ Üzerine Bir Sohbet: Mana Tarihi ve Gönül Felsefesi.”

¹⁷ Hayati Hökelekli - Turgay Gündüz, “Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri” (Değerler ve Eğitimi Uluslar Arası Sempozyumu, İstanbul: DEM Yayınları, 2007), 371-396.

¹⁸ Abdulkadir Sağlam, “Değerler Eğitiminin Öğrenci Davranışlarına Etkisinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi”, *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20/3 (2016), 723-742, 728.

turmaktır.¹⁹ Etkinliklere dayalı öğrenme ortamlarında çocuklar gözlerini, kulaklarını ve kaslarını aktif olarak kullanmaktadırlar. Yapılan geziler, sınıf başkanı seçimi, okul başkanı seçimi, yarışmalar, futbol turnuvaları, satranç turnuvaları, tiyatro gösterileri, piknik faaliyetleri, kamplar vb. her bir etkinlik buna örnek verilebilir. Artık bugün eğitim-öğretim etkinlikleri evde, okulda, işyerinde, yani eğitime imkân veren tüm mekânlarda hayat boyu süren bir formata dönüşmüş durumdadır.²⁰ Okul dışı ortamlarda gerçekleştirilen eğitimlere bağlı yaşanan deneyimlerle öğrencilerin geleneksel sınıftaki deneyimlerden daha fazla şey öğrendikleri,²¹ öğrencilerin sosyalleşmelerine katkı sağladığı ve değerleri üzerinde olumlu etkileri olduğu kabul edilmektedir.²² Etkinlik temelli değerler eğitimi inceleme amaçlı, deney ve kontrol gruplarına dayalı olarak yürütülen bir araştırmada, etkinliklere dayalı değer eğitimine öğrencilerin severek katıldıkları, algı düzeylerinin yüksek olduğu ve tamamen kendilerini verdikleri, böylelikle bu eğitimin öğrencilerin değerleri kendi yaşantılarına aktarmalarına olanak sağladığı ve daha kalıcı olduğu ifade edilmektedir.²³

328 | db

Çeşitli araştırmalarda okullarda değerler eğitimi kapsamında yapılan etkinliklerin öğrencilerin değerleri kazanmalarına ve içselleştirmelerine katkı sağladığı ortaya konulmuştur. 1995-2015 yılları arasındaki değerler eğitimi ile ilgili yüksek lisans ve doktora tezlerinin incelendiği bir araştırmada, değerler eğitimi uygulamalarının öğrencilerin tutum ve hareketlerine müspet şekilde tesir ettiği ile ilgili çeşitli örnekler verilmekte, bu tesirin ortaokul ve lise düzeyinde mükemmel seviyede, ilkokul düzeyinde ise orta seviyede olduğu

¹⁹ Yusuf Yıldırım, *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi* (Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019), 73.

²⁰ Aykut Emre Bozdoğan - Necati Yalçın, "Bilim merkezlerinin ilköğretim öğrencilerinin fene karşı ilgi düzeylerinin değişmesine ve akademik başarılarına etkisi: Enerji Parkı", *Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/7 (2006), 95-114, 97.

²¹ Simon Priest, "Redefining Outdoor Education: A Matter of Many Relationships", *The Journal of Environmental Education* 17/3 (Nisan 1986), 13-15, 14.

²² Tuğba Selanik-Ay - Ömer Erbasan, "Views of Classroom Teachers about the Use of out of School Learning Environments", *Journal of Education and Future* 10 (2016), 35-50, 48.

²³ Yıldırım, *Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi*, 296.

ifade edilmektedir.²⁴ 2014-2018 yılları arasındaki değerler eğitimi çalışmalarının incelendiği bir araştırmada, öğretim programında olduğu halde ders kitaplarında yer almayan değerlerin kazanımlar tarafından öğretilebileceği, etkinlik esasına bağlı olarak işlenen değerler eğitimi programının öğrencilerin sosyal becerilerini anlamlı düzeyde etkilediği ifade edilmektedir.²⁵ Öğretmen görüşlerine göre okul ortamında değerler eğitiminin incelendiği bir araştırmada uygulayıcılar olarak öğretmenlerin, değerler eğitimi faaliyetlerinin eğitimin tüm kademelerinde öğrenciyi merkeze almasını, yaşayarak öğrenme ve uygulama esasına dayalı olmasını, değerlerin aktarımında resim, müzik ve drama çalışmalarından yararlanılmasını önerdikleri ifade edilmektedir.²⁶ Çeşitli açılardan dersler ve etkinliklerle değerler eğitimi ilişkisinin ele alındığı araştırmalarda, bu kapsamda uygulanan faaliyetlerin çocukların merhamet değerini kazanmalarına müspet şekilde etkisinin olduğu,²⁷ öğrencilerin empati eğilimlerini ve sosyal problem çözme becerilerini geliştirdiği,²⁸ sorumluluk, dostluk, saygı, dürüstlük ve hoşgörü düzeylerini arttırdığı sonucu ortaya konulmuştur.²⁹

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Değerler eğitimi ile ilgili yapılan çalışmaların pek çoğu deneysel metotlarla, nitel gözlem ve yöntemlerle yapılmış olup, ön-test ve son-test uygulamalarıyla gerçekleştirilmiştir. Değerler eğitimi etkinlik ve uygulamalarına yönelik geliştirilmiş ölçekler incelendiğinde, dürüstlük ölçeği,³⁰ sabır ölçeği,³¹ merhamet ölçeği,³² gibi genelde

²⁴ Öznur Tulunay Ateş, "Türkiye'de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (2017), 41-60, 51.

²⁵ Gözler vd., "Değerler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan Akademik Çalışmaların Farklı Değişkenler Göre İncelenmesi", 233.

²⁶ Tuba Çengelci vd., "Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri", *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/25 (2013), 33-56, 45.

²⁷ Zehra Aktaş - Aykut Emre Bozdoğan, "Fen Bilimleri Dersi 'İnsan ve Çevre' Ünitesiyle Bütünleştirilmiş Etkinliklerin Ortaokul Öğrencilerinin Merhamet Değerini Kazanmalarına Etkisi", *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/32 (Aralık 2016), 39-57, 49.

²⁸ Ebru Uzunkol, *Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsayıgı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi* (Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014), 125.

²⁹ Gökhan Izgar, *İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi* (Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013), 120.

³⁰ Abdullah Yalnız - Yusuf Yıkılmaz, "Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması", *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (15 Aralık 2018), 649-666.

bir değer üzerinden ölçekler geliştirildiği; araştırmalarda ise fen bilgisi-hayat bilgisi gibi bir ders üzerinden çalışmaların yapıldığı görülmektedir.³³ Bu bağlamda genel anlamda değerler eğitimi kapsamında yapılan okul içi ve okul dışı etkinliklerin bütününe kapsayacak ve bu etkinliklerde elde edilen kazanımlar hakkında bir ölçüm aracı olarak kullanılacak bir ölçeğin geliştirilmediği tespit edilmiştir. Eğitim yöneticilerinin bakış açısı ile değerler eğitiminin incelendiği bir araştırmada da, okullarda değer eğitimi ile ilgili bazı etkinliklerin uygulanmakta olduğu ve derslerin bu hedefle değerlendirildiği, fakat uygulanan bu etkinliklerin nasıl bir ölçme ve değerlendirilmeye bağlı olarak incelendiği sorusuna ise açık bir cevap alınamadığı ifade edilmektedir.³⁴ Geliştirilen bu ölçek, hem literatürdeki bu boşluğu doldurmaya yönelik olması bakımından hem de birbirinden farklı derslerde pek çok etkinlik ve uygulamalarla verilen değerler eğitiminin kazanımlarını ölçmeye yönelik olması bakımından önem arz etmektedir.

330| db

Bu araştırmanın amacı, ilkökul, ortaokul ve lise düzeyinde eğitim gören öğrencilerin değerler eğitimi kapsamında yaptıkları sosyal ve kültürel faaliyetlerin değerler eğitimindeki kazanımlarına etkisini belirlemek için bir ölçek geliştirmektir. Değerler eğitimi kapsamında gezi, yarışma, izcilik, kitap okuma, seminer, konferans, kamp, turnuva, piknik vb. pek çok faaliyet yürütülmektedir. Geliştirilen bu ölçek ile tüm bu faaliyetlerin öğrencilerin değer kazanımına ne düzeyde etki ettiğini ölçmek amaçlanmıştır. Araştırmanın alt boyutlarında ölçülen değerler ise dürüstlük, sorumluluk, sabır, saygı ve yardımseverlik şeklindedir. Ölçeğin üç alt boyutunu oluşturan

³¹ Mebrure Doğan - Çiğdem Gülmez, "Sabır Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (2014), 263-279.

³² Seher Akdeniz - Mehmet Engin Deniz, "Merhamet ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması", *The Journal of Happiness & Well-Being* 4/1 (2016), 50-61.

³³ Aktaş - Bozdoğan, "Fen Bilimleri Dersi 'İnsan ve Çevre' Ünitesiyle Bütünleştirilmiş Etkinliklerin Ortaokul Öğrencilerinin Merhamet Değerini Kazanmalarına Etkisi"; Emine Z. Karasu Avcı - Esra Ketenoğlu Kayabaşı, "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçlarındaki Değerlerin İçerik Analizi (1936-2018)", *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/35 (Haziran 2018), 27-56.

³⁴ Halil Ekşi - Ahmet Yasin Okudan, "Eğitim Yöneticilerinin Bakış Açısı ile Değerler Eğitimi", *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 8/2 (Haziran 2011), 178-190, 188.

bu değerlerin Milli Eğitim Bakanlığı'nın 2017 yılında uygulamaya koyduğu "on kök değer"³⁵ ile örtüştüğü görülmektedir.

Yöntem

Araştırma Modeli

Ölçek çalışmasına başlamadan önce literatür çalışması yapılmış, değerler ile ilgili geçmiş araştırmalar ve geliştirilen ölçekler incelenmiştir. Kavramsal çerçeve bölümünde bir kısmına yer verilen literatür taramasının ardından mevcut ölçeklerin, değerler eğitimi kapsamında okullarda yapılan sosyal ve kültürel faaliyetlerin değer kazanımına etkisini belirlemeye yönelik olmadığı düşüncesinden hareketle yeni bir ölçek geliştirilmesine karar verilmiştir.

Literatür taramasının ardından ikinci aşamada araştırmacılar tarafından 64 sorudan oluşan bir soru havuzu oluşturulmuş ve biri ölçek geliştirme konusunda tecrübesi olan doçent unvanına sahip, diğeri din eğitimi alanında profesör unvanına sahip iki akademisyen ile farklı okullarda ve branşlarda görev yapan iki öğretmen görüşü alınarak maddelerin sayısı 50'ye düşürülmüş ve ölçeğin pilot uygulamasına geçilmiştir.

Ölçeğin pilot ve ana uygulaması, nicel araştırma yöntemine göre gerçekleştirilmiştir. Araştırma konusu olan ilkokul, ortaokul ve lise öğrencilerine yönelik karşılaştırma türü ilişkisel tarama yolu ile durum tespiti yapılmıştır. Tarama modeli geçmişteki veya hâlihazırda bir durumu, var olduğu şekliyle betimleyen araştırma modelleridir.³⁶

Ön çalışma aşamasında ölçeğin taslak maddelerinin 114 kişiden oluşan bir ön test grubuyla pilot uygulaması yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde anlaşılmayan ve diğer maddelerle uyum sağlayamayan bir madde olmadığı anlaşılmış ve ana uygulamaya geçilmesine karar verilmiştir.

Çalışmanın ilk ana uygulaması 483 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. 50 maddeden oluşan form farklı okul türlerinden okuyan ve farklı sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmış öğrencilere yöneltilmiştir. Uygulamadan elde edilen verilerle yapılan açımlayıcı faktör

³⁵ Milli Eğitim Bakanlığı MEB, "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine" (18 Temmuz 2017), 8.

³⁶ Şener Büyüköztürk vd., *Bilimsel araştırma yöntemleri* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2019), 14.

analizinde Varimax dik döndürme yöntemine başvurulmuştur. Binişik maddelerin ayrı faktörlerde ortaya koydukları ilişki düzeyi aralığının 0,10'dan düşük olması halinde maddenin analizden çıkartılması önerilmektedir.³⁷ Buna göre uygulanan faktör analizi sonucunda, faktör yük değerleri 0,40'ın altında olan ve değerlerinin negatif olduğu tespit edilen maddeler ile birden çok faktörde aynı anda değer alıp ilişki düzeyi aralığı 0,10'dan düşük olan binişik maddeler analizden çıkartılmıştır. Birinci uygulamanın analizi sonucunda 18 maddeli ve 3 faktörlü bir yapı elde edilmiştir.

Araştırmanın ikinci ana uygulaması ise doğrulayıcı faktör analizi yapmak amacıyla yapılmıştır. Nihai işlem de denilebilecek çalışmanın bu son aşamasında 18 maddeden oluşan form bu sefer 272 kişilik bir örneklem grubuna tatbik edilmiştir. Bulgular bölümünde detaylı olarak anlatıldığı üzere doğrulayıcı faktör analizi sonucunda ölçeğin 18 maddeli ve 3 faktörlü yapısının iyi uyuma sahip olduğu belirlenmiştir.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında İstanbul'da öğrenim gören 755 ilkokul, ortaokul ve lise öğrencisi oluşturmaktadır. Örneklem tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak seçilmiştir. Açımlayıcı Faktör Analizi (AFA) için 483, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için ise 272 ilkokul, ortaokul ve lise öğrencisinden elde edilen veriler kullanılmıştır. AFA ve DFA'da verileri kullanılan öğrencilerin cinsiyetleri, öğrenim gördükleri okullar ve katıldıkları sosyal ve kültürel faaliyetlere göre dağılımları Tablo 1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Çalışma Grubundaki Öğrencilerin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler		AFA		DFA	
		N	%	N	%
Cinsiyet	Kız	265	54,8	142	52,2
	Erkek	218	45,2	130	47,8
Okul Türü	İlkokul	62	12,8	32	11,8
	Ortaokul	73	15,1	45	16,5
	İmam Hatip Ortaokulu	92	19,1	41	15,1

³⁷ Şener Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı* (Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 2020), 135.

	Anadolu Lisesi	107	22,1	56	20,6
	İmam Hatip Lisesi	101	20,9	59	21,7
	Meslek Lisesi	48	10,0	39	14,3+
Katıldığı Sosyal ve Kültürel Faaliyetler	Kitap Okuma Etkinliği	265	54,8	164	60,2
	Geziler	215	44,4	127	46,6
	İHO-İHL Mesleki Yarışmalar	140	28,9	86	31,6
	Yardım Faaliyetleri	134	27,6	93	34,1
(Birden fazla seçenek işaretlenebilir)	Sportif Aktiviteler	90	18,5	61	22,4
	Etnospor Etkinlikleri	73	15,0	35	12,8
	İzcilik Faaliyetleri	18	3,7	11	4,0

TOPLAM 483 %100 272 %100

Çalışma grubunun özelliklerine bakıldığında araştırmanın farklı özelliklere sahip öğrencilerle gerçekleştirildiği görülmektedir. Katılımcıların hem kız hem de erkek öğrencilerden oluştuğu ve dağılımın dengeli olduğu söylenebilir. Okul türüne göre ilkokul, ortaokul, İmam Hatip Ortaokulu, Anadolu Lisesi, Anadolu İmam Hatip Lisesi ve Meslek Lisesi olmak üzere farklı okul türlerindeki öğrencilerin çalışma grubunda yer aldığı görülmektedir. Çalışma grubunun değerler eğitimine yönelik katıldıkları sosyal ve kültürel faaliyetlere bakıldığında bu faaliyetlerin, kitap okuma etkinliği, geziler, İHO ve İHL'deki meslekî yarışmalar, yardım faaliyetleri, sportif aktiviteler, etnospor etkinlikleri ve izcilik faaliyetleri şeklindeki geniş bir yelpazede bulunduğu belirlenmiştir. Katılımcıların tamamı değerler eğitimine yönelik sosyal ve kültürel faaliyetlerden bir ya da birkaçına katıldıklarını ifade etmişlerdir. Bu bakımdan geliştirilen bu ölçeğin ilkokul, ortaokul ve lise düzeyinde öğrenim gören öğrenciler için değerler eğitimine yönelik yapılan farklı sosyal ve kültürel faaliyetlerin (gezi, yarışma vb.) manevi değerlerin kazanımına etkisini ölçmede sorunsuz uygulandığı söylenebilir.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırma için Yakın Doğu Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Etik Kurulu'nun 06.04.2020 tarih ve YDÜ/EB/2020/447 proje numaralı etik izni alınmıştır. Araştırmanın ana uygulamasının birinci aşaması (AFA) 2020 yılının Mayıs ayında, ikinci aşaması (DFA) Haziran ayında çevrimiçi yöntem aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma İstanbul'daki 17 okulda yapılmıştır.

Ölçeğin geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi ve doğrulayıcı faktör analizi yapılmış; güvenilirliğini tespit etmek için iç tutarlılığı gösteren Cronbach's Alfa değerine ve faktörler arasındaki ilişkiyi gösteren Pearson korelasyonu katsayısına bakılmıştır. Açımlayıcı faktör analizi ve güvenilirlik analizinde SPSS 25, doğrulayıcı faktör analizinde LISREL 9.2 paket programları kullanılmıştır.

Ölçeğin Derecelendirme Sistemi

Katılımcılara değerler eğitimine yönelik yapılan sosyal ve kültürel faaliyetlerin manevi değerler kazanımına ne derece etki ettiğini belirlemeye yönelik ifadeler verilmiş, kendilerinden 5'li Likert tipi derecelendirme üzerinden ifadelerle ne kadar katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Örneğin "*Katıldığım sosyal ve kültürel faaliyetler sayesinde diğer insanların haklarına saygılı olmanın çok önemli olduğunu daha iyi anladım.*", ifadesi için "Hiç katılmıyorum." (1), "Nadiren katılıyorum." (2), "Kısmen katılıyorum." (3), "Çoğunlukla katılıyorum." (4) ve "Tamamen katılıyorum." (5) seçenekleri sunulmuştur. Ölçekte ters olarak kodlanmış bir madde bulunmamaktadır. Bu hesaplama neticesinde ölçekten elde edilecek en düşük puan 18 ve en yüksek puan 90'dır. 18 puan katılımcının algısının sosyal ve kültürel faaliyetlerin manevi değerleri hiç etkilemediği yönünde; 90 puan ise sosyal ve kültürel faaliyetlerin manevi değerleri tamamen etkilediği yönünde olduğuna işaret etmektedir.

334 | db

Bulgular

Bu bölümde ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik analizine dair teknik detaylara ve elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

Geçerlik Analizi

Verilerin faktör analizine uygun olup olmadığı, Bartlett Küresellik Testi ve Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) örneklem yeterlik testi ile ölçülmüştür. KMO değeri 0,80 ve yukarısında ise "*mükemmel*"; 0,70-0,80 arasında ise "*iyi*"; 0,60-0,70 arasında ise "*orta*"; 0,50-0,60 arasında ise "*kötü*"; 0,50'den aşağıda ise "*kabul edilemez*" olarak değerlendirilmektedir.³⁸ Uygulanan analize göre, KMO testi sonucunda değerin 0,947 olduğu; Bartlett testi sonucunda X^2 değerinin anlamlı olduğu görülmüştür [$X^2=3286,675$; $p=0,000$]. Bu değerler örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu ve öl-

³⁸ E. Serra Yurtkuru vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Basım Yayın, 2018), 80.

çeğin faktör analizi için mükemmel seviyede olduğunu göstermektedir. Ölçeğin açıkladığı toplam varyans Tablo 2'de sunulmuştur:

Tablo 2. Açıklanan Toplam Varyans Tablosu

Bileşen	Başlangıç Özdeğer			Yüklenen Faktörlerin Karelerinin Dağılımı			Rotasyon Sonrası Dağılım		
	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %	Toplam	Varyans %	Birikimli %
1	9,703	53,90	53,90	9,703	53,90	53,90	4,720	26,22	26,22
2	1,291	7,173	61,08	1,291	7,173	61,08	3,893	21,62	47,85
3	1,007	5,595	66,67	1,007	5,595	66,67	3,388	18,82	66,67
4	0,792	4,402	71,07						
5	0,554	3,076	74,15						
6	0,547	3,037	77,19						
7	0,515	2,862	80,05						
8	0,463	2,573	82,62						
9	0,442	2,454	85,07						
10	0,423	2,348	87,42						
11	0,400	2,224	89,65						
12	0,360	1,998	91,64						
13	0,344	1,910	93,55						
14	0,304	1,690	95,24						
15	0,265	1,471	96,72						
16	0,230	1,276	97,99						
17	0,203	1,127	99,12						
18	0,158	0,877	100,0						

Yapılan ilk analizde faktör yükleri düşük olan, negatif bir şekilde dağılan ve farklı faktörlerde sergiledikleri ilişki düzeyleri arasındaki fark 0,10'dan küçük olan 32 madde analizden çıkartılmıştır. Tablo 2'deki "Toplam Varyans (Total Variance)" tablosunda görüldüğü şekliyle özdeğeri (eigenvalue) 1'in üzerinde olan 3 faktörün olduğu ve bunların ölçeğin toplam varyansının %66,6'sını açıkladığı tespit edilmiştir. Ölçeğin ana uygulama analizinin bileşenler matrisi Tablo 3'de verilmiştir:

Tablo 3. Bileşenler Matrisi (Component Matrix)

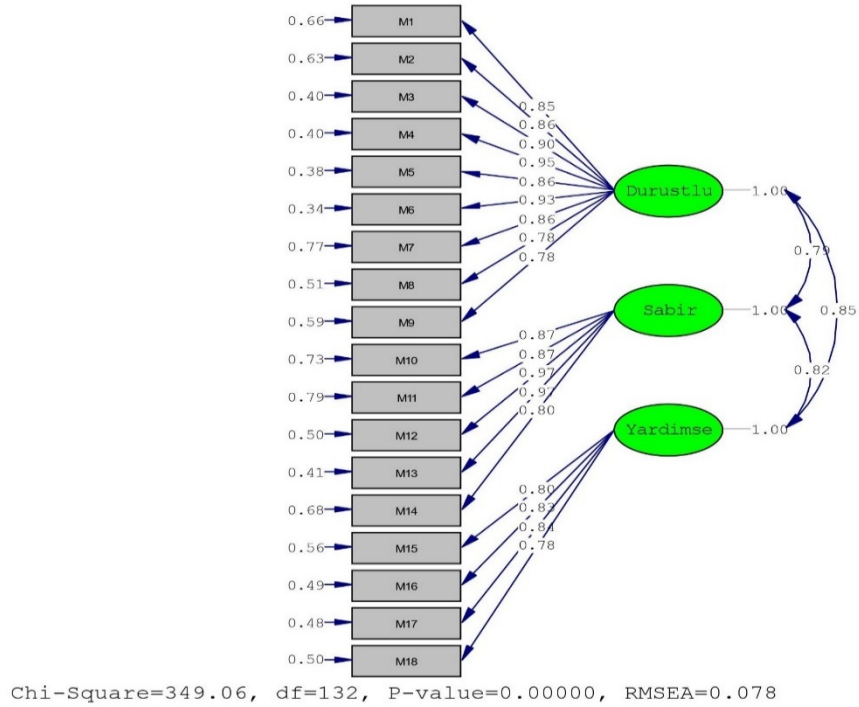
Katıldığım sosyal ve kültürel faaliyetler sayesinde...	1	2	3
...ödevlerimi vaktinde yapma bilincim gelişti.	0,766		
...ödevlerimi zamanında ve eksiksiz bitirme sorumluluğum arttı.	0,765		
...insanların mutluluğunu kıskanmamın yanlış olduğunu daha iyi anladım.	0,721		
...benimle sırrını paylaşan arkadaşlarımın sırrını asla başkalarıyla paylaşmamam gerektiğine olan bilincim arttı.	0,721		
...başkalarının bana emanet ettiği şeyleri olduğu gibi muhafaza etmem gerektiğini daha iyi anladım.	0,697		
...görevlerimi tam olarak yerine getirmem gerektiğini daha iyi kavradım.	0,637		
...diğer insanların saflığını ve dürüstlüğünü şahsi çıkarlarım için kullanmamam gerektiğini daha iyi anladım.	0,574		
...diğer insanların haklarına saygılı olmanın çok önemli olduğunu daha iyi anladım.	0,569		
...başkalarına karşı önyargılı olmamam gerektiğini daha iyi kavradım.	0,557		
...öfkemi daha iyi kontrol etme yeteneğim gelişti.		0,756	
...bana karşı saygısızlık yapanlara karşı aynı saygısız üslupla karşılık vermemem gerektiğini daha iyi anladım.		0,738	
...başkalarıyla yaşadığım problemlerde daha uzlaşmacı ve barışçıl çözümler aramaya başladım.		0,729	
...şahsıma yapılan küçük hataları daha kolay affetmeye başladım.		0,715	
...arkadaşlarımın yaptığı hatalara karşı daha toleranslı olmam gerektiğini anladım.		0,629	
...arkadaşlarımın dertlerine ortak olmam gerektiğini daha iyi anladım.			0,823
...başkalarıyla olan ilişkilerimi menfaat beklentisi olmadan yürütmem gerektiğine olan bilincim arttı.			0,649
...arkadaşlarımı görev ve sorumlulukları hakkında cesaretlendirme bilincim arttı.			0,643
...başkalarını arkasından eleştirmek yerine onlarla yüz yüze konuşmam gerektiğini daha iyi kavradım.			0,586

Yapılan faktör analizi neticesinde yük değerleri 0,55 ile 0,76 arasında değişen 9 maddeli birinci faktörün “Dürüstlük ve Sorumluluk”, yük değerleri 0,62 ile 0,75 arasında değişen 5 maddeli ikinci faktörü “Sabır ve Saygı” ve yük değerleri 0,58 ile 0,82 olan 4 mad-

deli üçüncü faktörü “Yardımseverlik” olarak isimlendirilmesi uygun görülmüştür. Faktör yük değerlerinin 0,55-0,82 arasında çıkması, ölçeğin aralarında yüksek düzeyde ilişkiye sahip maddelerden meydana geldiği ve yapı geçerliğini temin edebilecek özellikte bir ölçek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Çünkü bir araştırmada faktör yük değerlerinin 0,45’in üstünde olması, ölçeğin aralarında yüksek düzeyde ilişkiye sahip maddelerden meydana geldiği ve yapı geçerliğini temin edebilecek özellikte bir ölçek olduğu ifade edilmektedir.³⁹

Çalışmanın ikinci ana uygulaması sonucu elde edilen verilerle yapılan doğrulayıcı faktör analizinde oluşan yol şeması Şekil 1’de sunulmuştur:

Şekil 1. Doğrulayıcı Faktör Analizi Yol Şeması

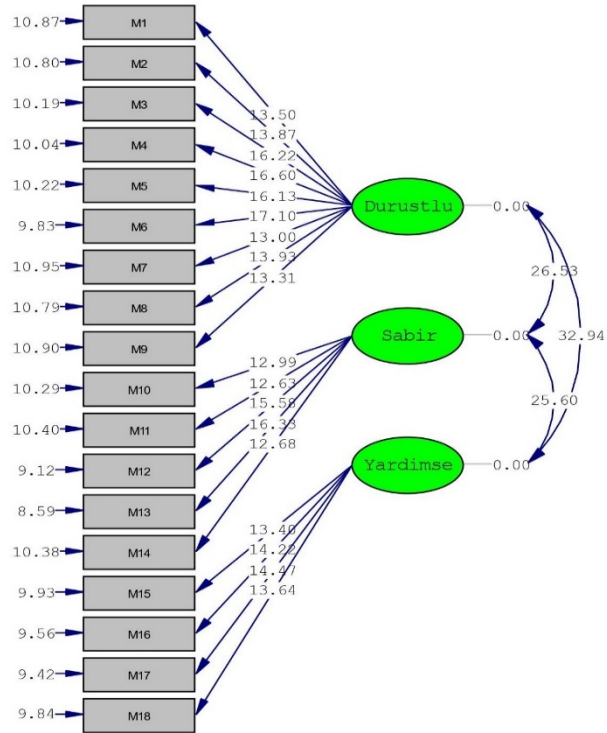
³⁹ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*, 134.

Şekil 1'de görüldüğü üzere X^2 değeri (349,06/132=2,64) ve RMSEA= 0,078 altında olduğu görülmektedir. Doğrulayıcı faktör analizinde ilk incelenen değerler olan, X^2 değerinin ve RMSEA değerinin iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir. Çünkü X^2 değerinin 3'ün altında olması ve RMSEA değerinin de 0,08'in altında olması iyi uyum düzeyi olarak kabul edilmektedir.⁴⁰

Doğrulayıcı faktör analizinde gizil değişkenlerin gözlenen değişkenleri açıklama oranlarının manidarlık düzeyleri Şekil 2'dedir:

Şekil 2. Doğrulayıcı Faktör Analizi T Değerleri

338 | db

Chi-Square=349.06, df=132, P-value=0.00000, RMSEA=0.078

Şekil 2'de görüldüğü üzere tüm değerlerin 0,01 düzeyinde manidar olduğu ve analiz dışı bırakılması gereken bir madde olmadığı görülmektedir. Çünkü t değerlerinin 2,56'yı aşması durumunda

⁴⁰ Ömay Çokluk vd., *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları* (Ankara: Pegem Akademi, 2018), 307.

manidarlık düzeyinin 0,01 olduğu ve maddelerin uyumlu olduğu kabul edilmektedir.⁴¹

Doğrulayıcı faktör analizi neticesinde ulaşılan diğer uyum indeksleri Tablo 4’de sunulmuştur:

Tablo 4. Doğrulayıcı Faktör Analizi Uyum İndeksi Sonuçları

X ² /df	RMSEA	NFI	NNFI	CFI	RFI	RMR	SRMR	IFI
2,64	.078	.97	.98	.98	.96	.060	.046	.98

Çalışmanın ikinci ana uygulaması kapsamında 272 kişi üzerinde uygulanan nihai araştırma bulgularının analizi neticesinde oluşan 3 faktörlü ve 18 maddeli bu yapı, doğrulayıcı faktör analizine tabi tutulmuştur.

Tablo 4’de görüldüğü üzere, X²=349,06, Serbestlik Derecesi (df)=132, Anlamlılık değeri (P): 0,00, (X²/df=2,64), Yaklaşık Hataların Ortalama Kare Kökü (Root Mean Square Error of Approximation-RMSEA)=0,078, Normlaştırılmış Uyum İndeksi (Normed Fit Index-NFI)=0,97, Normlaştırılmamış Uyum İndeksi (Non-Normed Fit Index-NNFI)=0,98, Karşılaştırmalı Uyum İndeksi (Comparative Fit Index-CFI)=0,98, Göreceli Uyum İndeksi (Relative Fit Index-RFI)=0,96, Kök Ortalama Karekökü (Root Mean Square Residual-RMR)=0,060, Standart Ortalama Kalanların Karekökü (Standardized Root Mean Residual-SRMR)=0,046, Artırımlı Uyum İndeksi (Incremental Fit Index-IFI)=0,98 olarak belirlenmiştir. Bu değerler, açılımlayıcı faktör analizinde oluşan 3 faktörlü 18 maddeli yapının iyi düzeyde uyumlu olduğunu ortaya koyan değerlerdir.⁴²

Güvenirlilik Analizi

AFA ve DFA analizleri neticesinde iyi uyum sağladığı görülen 3 faktörlü ve 18 maddeli ölçek, son olarak güvenirlik analizine tabi tutulmuştur. Ölçeğin yapısının homojen bir özellik taşıyıp taşımadığı, diğer bir ifadeyle ölçeğin iç tutarlığını ortaya koyan Cronbach’s Alpha katsayısı ölçeğin tümü için 0,949 olarak bulunmuştur. Ölçeğin üç alt boyutunun güvenirlik katsayıları ve madde toplam korelasyonları Tablo 5’de sunulmuştur:

⁴¹ Çokluk vd., *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*, 304.

⁴² Çokluk vd., *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik*, 312.

Tablo 5. Faktörlerin Güvenirlik Analizi

Faktör	Madde Sayısı	Cronbach's Alpha	Madde Toplam Korelasyonu
Dürüstlük ve Sorumluluk	9	0,929	0,80-0,65 arası
Sabır ve Saygı	5	0,865	0,74-0,64 arası
Yardımseverlik	4	0,842	0,69-0,64 arası

Tablo 5'deki bulgularda görüldüğü şekliyle bu ölçekteki maddelerin katılımcıları ne düzeyde ayırt ettiğini ortaya koymak için uygulanan madde analizinde, madde toplam korelasyonlarının 0,64-0,80 arasında olması ölçekte yer alan maddelerin ayırt edici olduğunu ortaya koymaktadır. Çünkü bir araştırmada madde toplam korelasyonu 0,30'un üzerinde olan maddelerin kişileri iyi derecede ayırt ettiğinin ve iç tutarlılığının bir göstergesi olduğu ifade edilmektedir.⁴³

340 | db

Tablo 5'deki bulgulara göre Cronbach alpha güvenirlilik katsayıları dürüstlük ve sorumluluk faktörü için 0,929, sabır ve saygı faktörü için 0,865 ve yardımseverlik faktörü için 0,842 olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre ölçeği meydana getiren maddelerin arasında yüksek seviyede bir iç tutarlılığının olduğu ve ölçeğin aralarında güçlü ilişki bulunan maddelerden oluştuğu ifade edilebilir. Çünkü sosyal bilimler alanında uygulanacak bir testin güvenirlilik katsayısının 0,70 ve daha yüksek olması, test puanlarının güvenirliliği için yeterli kabul edilmektedir.⁴⁴ Bu bağlamda, geliştirilen ölçeğin hem tamamı için hem de üç boyutu için güvenilir olduğu söylenebilir.

Korelasyon Analizi

Ölçeğin üç faktörü arasındaki ilişkinin yönünü ve düzeyini tespit etmek için uygulanan korelasyon analizi sonuçları Tablo 6'da sunulmuştur:

Tablo 6. Faktörler Arasındaki Korelasyon Analizi Sonuçları

Dürüstlük ve Sorumluluk	Sabır ve Saygı	Yardımseverlik
-------------------------	----------------	----------------

⁴³ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*, 183.

⁴⁴ Beril Durmuş vd., *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi* (İstanbul: Beta Yayınları, 2016), 89.

Dürüstlük ve Sorumluluk	Pearson Correlation	1	,713**	,743**
	Sig. (2-tailed)		0,000	0,000
	N	272	272	272
Sabır ve Saygı	Pearson Correlation	,713**	1	,683**
	Sig. (2-tailed)	0,000		0,000
	N	272	272	272
Yardım severlik	Pearson Correlation	,743**	,683**	1
	Sig. (2-tailed)	0,000	0,000	
	N	272	272	272

Tablo 6'da verilen korelasyon sonuçlarına göre ölçekteki tüm faktörler arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Çünkü korelasyon katsayısının, mutlak değer olarak 0,70 ile 1,00 arasında olması yüksek düzeyde bir ilişki olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.⁴⁵ Ölçeği oluşturan faktörlerin aralarındaki ilişkinin yönüne ve düzeyi detaylı olarak ele alındığında şu bilgileri vermek mümkündür:

db | 341

Dürüstlük ve sorumluluk faktörü ile diğer faktörler arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=713$, $r=743$; $P<0,01$) vardır. Buna göre öğrencilerin dürüstlük ve sorumluluk düzeyi arttıkça sabır ve saygı ile yardımlaşma düzeylerinin de arttığını söylemek mümkündür. Determinasyon katsayıları ($r^2=0,50$, $r^2=0,55$) dikkate alındığında sabır ve saygı faktöründeki toplam değişkenliğin %50'sinin ve yardımseverlik faktöründeki toplam değişkenliğin %55'nin dürüstlük ve sorumluluktan kaynaklandığı söylenebilir.

Sabır ve saygı faktörü ile diğer faktörler arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=713$, $r=683$; $P<0,01$) vardır. Buna göre öğrencilerin sabır ve saygı düzeyleri arttıkça dürüstlük ve sorumluluk ile yardımseverlik düzeylerinin de arttığını söylemek mümkündür. Determinasyon katsayıları ($r^2=0,50$, $r^2=0,46$) dikkate alındığında dürüstlük ve sorumluluk faktöründeki toplam değişkenliğin

⁴⁵ Büyüköztürk, *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*, 32.

%50'sinin ve yardımseverlik faktöründeki toplam değişkenliğin %46'sının sabır ve saygıdan kaynaklandığı söylenebilir.

Yardımseverlik faktörü ile diğer faktörler arasında pozitif yönlü güçlü bir ilişki ($r=0,743$, $r=0,683$; $P<0,01$) vardır. Buna göre öğrencilerin yardımseverlik düzeyleri arttıkça dürüstlük ve sorumluluk ile sabır ve saygı düzeylerinin de arttığını söylemek mümkündür. Determinasyon katsayıları ($r^2=0,55$, $r^2=0,46$) dikkate alındığında dürüstlük ve sorumluluk faktöründeki toplam değişkenliğin %55'nin ve sabır ve saygı faktöründeki toplam değişkenliğin %46'sının yardımseverlikten kaynaklandığı söylenebilir.

Sonuç

İnsan, maddi ve manevi yönü olan bir varlıktır. İnsan varlığının manevi yönünü değerler oluşturmaktadır. Manevi değerler; sevgi, adalet, sabır, hoşgörü, alçakgönüllülük, tutumluluk, affetme, saygı, cesaret, yardımlaşma gibi insan doğasında var olan değerlerdir. Manevi değerler, insanların yaşamında önemli bir yer tutarlar.

342 | db

Değerler eğitimi bireye değer kazandırma sürecidir. Değerler eğitimi, adından da anlaşıldığı üzere, değerlerin öğrencilere benimsetilmesine ve bir yaşam tarzı şeklinde öğretilmesi esasına dayanmaktadır. Öğrenciler öğretmenlerinin rehberliğinde zihnen ve tercihen ortaya koyacağı davranışlar çerçevesinde başarmayı ve kendisi için en doğru yolu bulmayı okulda öğrenir. Bu eğitimin bir unsuru da değerler eğitimidir. Değerler eğitimi sadece bilişsel anlamda öğrencilere aktarımı yapılan bir eğitim süreci olmayıp; okul ortamını, kültürünü, aile ve sosyal çevre ile işbirliğini ve yaşam boyu eğitimi kapsayan bir eğitim süreci olarak değerlendirilmektedir.

Değerler eğitiminin bu özellikleri sebebiyle okullarda öğrencilere aktarılacak istenen manevi değerler, sadece derslerde değil dersler dışındaki sosyal ve kültürel faaliyetlerde verilmesi hedeflenmektedir. Bu sosyal ve kültürel faaliyetler; gezi, yarışma, spor, konferans, seminer, izcilik, kitap okuma gibi çok geniş bir yelpazeyi kapsamaktadır. Bu kadar geniş bir çerçevedeki değerler eğitimi ile ilgili kesin çizgiler çizmek ve kazanımları tespit etmek ise oldukça zordur. Bu araştırmada, eğitimin tüm kademelerinde ders dışındaki sosyal ve kültürel faaliyetlerin, manevi değerlerin kazanılmasına ne ölçüde etki ettiğini ölçebilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek geliştirilmiştir. Formel eğitimde öğrencinin süreç sonundaki kazanımları çeşitli ölçme araçlarıyla ölçülmekte ve elde edilen veriler ışığında

eğitim süreci değerlendirilmektedir. Bu aşamada ders dışı sosyal ve kültürel faaliyetlerin, hedef değerlerin kazanımında ne ölçüde etkili olduğuna yönelik ölçme araçlarının geliştirilmesi önem arz etmektedir.

İlkokul, ortaokul ve lise öğrencileriyle gerçekleştirilen bu araştırmaya katılan öğrencilerin tamamı okullarında çeşitli sosyal ve kültürel faaliyetlere katılmışlar ve bir kısmı birden çok faaliyetin içinde yer almıştır. Bu faaliyetlerin neticesinde manevi değerlerin kazanımına yönelik öğrenci düzeylerini ölçmek için bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmiştir. “Manevi Değerlerin Kazanımında Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Etkisi” ismi verilen ölçeğin geliştirilme sürecinde literatür taraması ve ön uygulamaların ardından iki ana uygulama yapılmıştır.

Ölçeğin psikometrik özellikleri şu şekildedir:

Ölçeği geçerlik analizine tabi tutmak için verilerin analizinden önce ilk olarak bakılan KMO değeri 0,947; Barlett testi X^2 değeri anlamlı bulunmuştur [$X^2=3286,675$; $p=0,000$]. Bu değerler örneklem büyüklüğünün faktör analizi için yeterli olduğunu ve ölçeğin faktör analizi için mükemmel seviyede olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun üzerine açımlayıcı faktör analizi (AFA) yapılmış, ölçeğin 18 maddeden oluşan 3 faktörlü bir yapıya sahip olduğu ve toplam varyansın %66,6’sını açıkladığı belirlenmiştir. Varimax dik döndürme yöntemiyle yapılan analiz sonucu faktör yük değerlerinin 0,55-0,82 arasında değiştiği, dolayısıyla ölçeğin aralarında yüksek düzeyde ilişkiye sahip maddelerden meydana geldiği ve yapı geçerliğini temin edebilecek özellikte bir ölçek olduğu şeklinde yorumlanabilir. Ölçekteki 9 maddeli birinci faktör “Dürüstlük ve Sorumluluk”, 5 maddeli ikinci faktör “Sabır ve Saygı” ve 4 maddeli üçüncü faktör “Yardımseverlik” olarak isimlendirilmiştir.

Faktör yapısının uyumlu olup olmadığını belirlemek için yapılan doğrulayıcı faktör analizi (DFA) aşamasında, $X^2=2,64$ ve RMSEA=0,078 olduğu görülmüştür. Buna göre X^2 değerinin ve RMSEA değerinin iyi uyum gösterdiği tespit edilmiştir. Diğer uyum indeksleri olan NFI=0,97, NNFI=0,98, CFI=0,98, RFI= 0,96, RMR= 0,060, SRMR=0,046 ve IFI=0,98 olarak tespit edilmiştir. Bu değerler, açımlayıcı faktör analizinde oluşan yapının iyi düzeyde uyum gösterdiğini ifade etmektedir. Açımlayıcı ve doğrulayıcı fak-

tör analizi sonuçları ölçeğin geçerli bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

AFA ve DFA analizleri neticesinde iyi bir uyum sağladığı tespit edilen 18 maddelik ölçek için daha sonra güvenilirlik analizi uygulanmıştır. Ölçeğin yapısının homojen bir özellik taşıyıp taşımadığı, diğer bir ifadeyle ölçeğin iç tutarlılığını ortaya koyan Cronbach's Alpha katsayısı ölçeğin tümü için 0,949 olarak bulunmuştur. Faktörlerin Cronbach alpha güvenilirlik katsayıları sırasıyla 0,929, 0,865 ve 0,842 olarak ortaya çıkmıştır. Bu sonuca göre ölçeği meydana getiren maddelerin arasında yüksek düzeyde bir iç tutarlılığının olduğu ve ölçeğin aralarında güçlü ilişkili bulunan maddelerden oluştuğu ifade edilebilir. Ölçekte yer alan maddelerin katılımcıları ne düzeyde ayırt ettiğini ortaya koymak için uygulanan madde analizinde, madde toplam korelasyonlarının 0,64-0,80 arasında olması ölçekte yer alan maddelerin ayırt edici olduğunu ortaya koymaktadır. Bu değerler ölçeğin güvenilir bir ölçme aracı olduğunu ortaya koymaktadır.

344 | db

Son olarak yapılan korelasyon analizinde ölçekteki tüm faktörler arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aralarındaki ilişkinin 0,68 ile 0,74 arasında değiştiği faktörlerin birbiriyle yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı ilişkisinin olduğu belirlenmiştir.

Tüm bu analizlerin sonucu olarak; "Manevi Değerlerin Kazanımında Sosyal ve Kültürel Faaliyetlerin Etkisi Ölçeği"nin ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri için sosyal ve kültürel faaliyetlerin, manevi değerlerin kazanılmasına ne ölçüde etki ettiğini ölçmek amacıyla uygulanabilecek 18 maddeden oluşan geçerli ve güvenilir bir ölçme aracı olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Akdeniz, Seher - Engin Deniz, Mehmet. "Merhamet ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması". *The Journal of Happiness & Well-Being* 4/1 (2016), 50-61.
- Aktaş, Zehra - Bozdoğan, Aykut Emre. "Fen Bilimleri Dersi 'İnsan ve Çevre' Ünitesiyle Bütünleştirilmiş Etkinliklerin Ortaokul Öğrencilerinin Merhamet Değerini Kazanmalarına Etkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 14/32 (Aralık 2016), 39-57.
- Aydın, Mehmet Zeki. "Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi". Ankara, 2010.
- Bozdoğan, Aykut Emre - Yalçın, Necati. "Bilim merkezlerinin ilköğretim öğrencilerinin fene karşı ilgi düzeylerinin değişmesine ve akademik başarılarına etkisi: Enerji Parkı". *Ege Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 2/7 (2006), 95-114.

- Büyüköztürk, Şener vd. *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2019. <https://doi.org/10.14527/9789944919289>
- Büyüköztürk, Şener. *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi Kitabı*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık, 27. Basım, 2020.
- Cihan, Nazlı. "Okullarda Değerler Eğitimi Ve Türkiye'deki Uygulamaya Bir Bakış". *Turkish Studies - International Periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* 9/2 (01 Ocak 2014), 429-436. <https://doi.org/10.7827/TurkishStudies.6402>
- Çengelci, Tuba vd. "Okul Ortamında Değerler Eğitimi Konusunda Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri". *Değerler Eğitimi Dergisi* 11/25 (2013), 33-56.
- Çokluk, Ömay vd. *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Pegem Akademi, 5. Basım, 2018.
- Dilmaç, Bülent. "Bir grup fen lisesi öğrencisine verilen insani değerler eğitiminin insani değerler ölçeği ile sınanması". Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2007.
- Doğan, Mebrure - Gülmez, Çiğdem. "Sabır Ölçeğinin Türkçeye uyarlanması: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması". *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 42 (2014), 263-279.
- Durmuş, Beril vd. *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Yayınları, 2016.
- Ekşi, Halil - Okudan, Ahmet Yasin. "Eğitim Yöneticilerinin Bakış Açısı ile Değerler Eğitimi". *Türk Fen Eğitimi Dergisi* 8/2 (Haziran 2011), 178-190.
- Göz, Kemal. "Toplumsal Değerler Bağlamında Yaşama Hürriyeti". *Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 85-101.
- Gözler, Alpaslan vd. "Değerler Eğitimi Kapsamında Hazırlanan Bilimsel Çalışmaların Farklı Değişkenler Göre İncelenmesi". *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 6/1 (29 Mart 2020), 224-241. <https://doi.org/10.31592/aeusbed.677048>
- Güçlü, Mustafa. "Türkiye'de Değerler Eğitimi Konusunda Yapılan Araştırmalar". *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi* 8/38 (2015), 720-732.
- Güngör, Erol. *Değerler Psikolojisi Üzerinde Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınları, 4. Basım, 2010.
- Hökekleli, Hayati - Gündüz, Turgay. "Üstün Yetenekli Çocukların Değer Yönelimleri ve Eğitimleri". 371-396. İstanbul: DEM Yayınları, 2007.
- Izgar, Gökhan. "İlköğretim Okulu 8. Sınıf Öğrencilerine Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Demokratik Tutum ve Davranışlarına Etkisi". Konya: Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2013.
- İnam, Ahmet. "Ahmet İnam ile Mülakat: 'Değerler' Üzerine Bir Sohbet: Mana Tarihi ve Gönül Felsefesi." <http://www.gelenektengelecege.com/ahmet-inam-ile-mulakat-degerler-uzerine-bir-sohbet-mana-tarihi-ve-gonul-felsefesi>
- Karasu Avcı, Emine Z. - Ketenoglu Kayabaşı, Esra. "Hayat Bilgisi Dersi Öğretim Programlarının Amaçlarındaki Değerlerin İçerik Analizi (1936-2018)". *Değerler Eğitimi Dergisi* 16/35 (Haziran 2018), 27-56.
- Kurtulmuş, Mehmet vd. "İlköğretim 1. Kademe Öğretmenlerinin Değerler Eğitimi Sürecinde Karşılaştıkları Sorunlar". *Değerler Eğitimi Dergisi* 12/27 (2014), 281-305.
- MEB, Milli Eğitim Bakanlığı. "Müfredatta Yenileme ve Değişiklik Çalışmalarımız Üzerine". 18 Temmuz 2017. Erişim 16 Haziran 2020. http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_07/18160003_basin_aciklamasi-program.pdf
- Meydan, Hasan. "Okulda Değerler Eğitiminin Yeri ve Değerler Eğitimi Yaklaşımları Üzerine Bir Değerlendirme". *Bülent Ecevit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/1 (2014), 93-108.

- Priest, Simon. "Redefining Outdoor Education: A Matter of Many Relationships". *The Journal of Environmental Education* 17/3 (Nisan 1986), 13-15.
<https://doi.org/10.1080/00958964.1986.9941413>
- Robb, Bill. "What is Values Education - And So What?" *The Journal of Values Education*. 1-13, 1998.
- Sağlam, Abdulkadir. "Değerler Eğitiminin Öğrenci Davranışlarına Etkisinin Veli Görüşlerine Göre İncelenmesi". *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi* 20/3 (2016), 723-742.
- Selanik-Ay, Tuğba - Erbasan, Ömer. "Views of Classroom Teachers about the Use of out of School Learning Environments". *Journal of Education and Future* 10 (2016), 35-50.
- Sutrop, Margit. "Can Values Be Taught? The Myth of Value-Free Education". *Trames. Journal of the Humanities and Social Sciences* 19/2 (2015), 189-202.
<https://doi.org/10.3176/tr.2015.2.06>
- TDK, Türk Dil Kurumu. "Değer". *Güncel Türkçe Sözlük*. 2020. Erişim 13 Mayıs 2020.
<https://sozluk.gov.tr/>
- Tulunay Ateş, Öznur. "Türkiye'de Değerler Eğitimi Uygulamalarının Öğrencilere Kazandırılması İstenen Olumlu Özellikler Üzerindeki Etkisi". *Değerler Eğitimi Dergisi* 15/34 (2017), 41-60.
- Uzunkol, Ebru. "Hayat Bilgisi Öğretiminde Uygulanan Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Özsayı Düzeyleri, Sosyal Problem Çözme Becerileri ve Empati Düzeylerine Etkisi". Ankara: Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2014.
- Yalınz, Abdullah - Yılmaz, Yusuf. "Değerler Eğitimi Kavramı Olarak Dürüstlük ve Dürüstlük Ölçeği (DÖ) Türkçe Formu: Geçerlik ve Güvenirlilik Çalışması". *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 17/34 (15 Aralık 2018), 649-666.
<https://doi.org/10.14395/hititilahiyat.468989>
- Yazıcı, Mehmet. "Değerler ve Sosyal Yapıda Değerlerin Yeri". *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi* 1/24 (2014), 209-223.
- Yeniyol, Abdülaziz. "Ortaöğretimde Manevi Değerler ve Eğitimi". İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, 2016.
- Yıldırım, Yusuf. "Okul Dışı Etkinlik Temelli Değerler Eğitimi Programının Öğrencilerin Etkin Vatandaşlık Değerlerine Etkisi". Sakarya: Sakarya Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.
- Yurtkoru, E. Serra vd. *Sosyal Bilimlerde SPSS'le Veri Analizi*. İstanbul: Beta Basım Yayın, 7. Basım, 2018.

Scale of the Effect of Social and Cultural Activities on the Gain of Spiritual Values: Validity and Reliability Study

Ahmet KOÇ*
Yusuf BUDAK**

Extended Abstract

Man is a being with material and moral aspects. Values constitute the spiritual aspect of human existence. Spiritual values; love, justice, patience, tolerance, humility, attitude, forgiveness, respect, courage, solidarity are values that exist in human nature. Spiritual values have an important place in people's lives.

Values education is the process of adding value to the individual. Values education, as the name suggests, is based on the adoption of values to students and teaching them as a lifestyle. Students learn to succeed in the guidance of their teachers, and preferably within the framework of their behavior, and to find the right way for themselves at school. An element of this education is the education of values. Values education is not only an educational process that is transmitted to students in a cognitive sense; it is considered as an education process that includes school environment, culture, cooperation with family and social environment, and lifelong education.

Due to these characteristics of the values education, the spiritual values that are desired to be transferred to the students in schools are aimed to be given not only in the courses but also in social and cultural activities outside the courses. These social activities are; it covers a wide range of trips, competitions, sports, conferences, seminars, scouting, and reading books. It is very difficult to draw precise lines and determine the gains related to the education of values in such a wide frame. In this research, a valid and reliable scale has been developed that can measure the extent to which social and cultural activities outside the classroom affect the acquisition of spiritual values at all levels of education. In formal education, the gains of the student at the end of the process are measured with various measurement tools and the education process is evaluated in the light of the data obtained. At this stage, it is important to develop measurement tools for the extent to which the extracurricular social activities are effective in achieving the target values.

All of the students who participated in this study, which was conducted with primary, secondary and high school students participated in various social and cultural activities in their schools and some of them were involved in more than one activity. Because of these activities, it is aimed to develop a scale to measure student levels towards the acquisition of spiritual values. In the development

* Dr. Öğretim Görevlisi, Hitit Üniversitesi, ahmetkoc@hitit.edu.tr, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0001-6165-4401>

** Dr., yusufbudak75@gmail.com, Orcid Id: <https://orcid.org/0000-0002-9734-8112>

process of the scale, two main applications were made after literature review and pre-applications. The pilot and main application of the scale was carried out according to the quantitative research method. 755 primary school, middle school and high school students studying in Istanbul in the 2019-2020 academic year constitute the study group of the research. The sample was selected using random sampling method. During the preliminary study, pilot implementation of the draft items of the scale was carried out with a pretest group of 114 people. The first main application of the study was realized with 483 participants. The 50-item form was directed to students studying from different school types and participating in different social activities. In this last study, which we will also call the final application, the final form with 18 items was applied to a sample group of 272 this time.

The psychometric properties of the scale are as follows:

In order to subject the scale to the validity analysis, the KMO value that was first examined before the data analysis was 0.947; As a result of the Barlett test, the chi square value was found significant [$X^2 = 3286,675$; $p = 0.000$]. These values show that the sample size is sufficient for factor analysis and the scale is excellent for factor analysis. Upon this, exploratory factor analysis (AFA) was performed and it was determined that the scale has a three-factor structure consisting of 18 items and explained 66.6% of the total variance. As a result of the analysis made with Varimax vertical rotation method, it was determined that the factor load values ranged between 0.55-0.82, so the scale was composed of items that give a high level of relationship with each other and it has a scale feature that would provide structure validity. The first factor with 9 items in the scale was named "Integrity and Responsibility", the second item with 5 items was "Patience and Respect" and the third item with 4 items was "Philanthropy".

In the confirmatory factor analysis (DFA) phase, which was carried out to determine whether the factor structure was compatible, it was observed that $X^2=2.64$ and $RMSEA=0.078$. Accordingly, it was determined that the X^2 value fits and the $RMSEA$ value fits well. Other fit indices, $NFI=0.97$, $NNFI=0.98$, $CFI=0.98$, $RFI=0.96$, $RMR=0.060$, $SRMR=0.046$ and $IFI=0.98$. These values indicate that the consistency of the structure revealed in exploratory factor analysis is good. Exploratory and confirmatory factor analysis results reveal that the scale is a measurement tool.

Because of exploratory and confirmatory factor analyzes, the 18-item scale, which was found to provide a good fit, was subjected to reliability analysis. Cronbach's Alpha coefficient, which shows whether the scale has a homogeneous structure, in other words, its internal consistency, was found to be 0.949 for the entire scale. The Cronbach alpha reliability coefficients of the factors were 0.992, 0.865 and 0.842, respectively. This means that there is a high level of internal consistency between the items that make up the scale and they are composed of related items. In the item analysis conducted to show the extent of the questions in the scale differentiates the participants, the total correlations of the item between 0.64-0.80 show that the expressions in the scale are distinctive. These values reveal that the scale is a reliable measurement tool.

In the final correlation analysis, it is seen that there is a high level, positive and significant relationship between all factors in the scale. It has been determined that the factors between which the relationship varies between 0.68 and 0.74 have a high level of positive and significant relationship.

As a result of all these analyzes; it can be said that this scale is a valid and reliable measurement tool that can be applied in order to measure the extent to which the social and cultural activities attended by elementary, middle and high school students affect their gaining spiritual values.

Keywords: Religious Education, Values Education, Spiritual Values, Social Activity, Scale.

